Troms og Finnmark fylkeskommune
Romssa ja Finnmárkku fylkkagielda
Tromssan ja Finmarkun fylkinkomuuni

Sluttrapport: «Bevarings- og utviklingsplan for privatarkiv i Troms og på Svalbard 2024 - 2030»

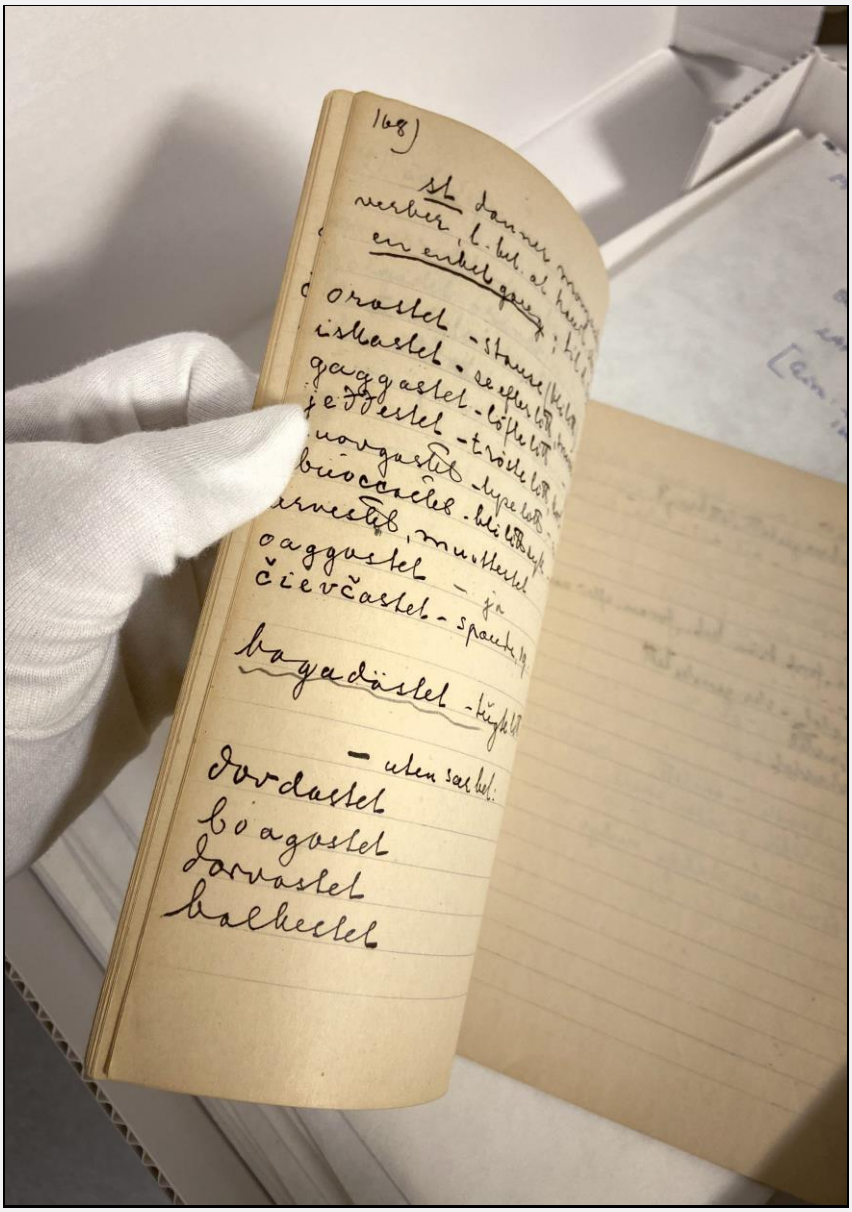

Foto: Sonja Siltala/TFFK

Sluttrapport for prosjektet «Bevarings- og utviklingsplan for privatarkiv i Troms og på Svalbard»

Innhold

Ingress 2

Bakgrunn 2

Mål 3

Organisering og samarbeidspartnere 3

Innhold og gjennomføring – fremdriftsplan og milepæler 6

- Oppstart av prosjektet 17.3.22 6
- Milepæl 1. Gjennomføring av samfunnsanalyse 7
- Milepæl 2. Valg av samfunnsaktørene og arkivskaperne 8
- Milepæl 3. Kartlegging av magasiner, ressurser og kompetanse / kompetansebehov 9
- Milepæl 4. Strategiarbeid 10
- Milepæl 5. Arbeidet med samhandlingsplan og arbeidsdeling 13
- Milepæl 6. Arbeidet med nettverksoppbygging 17
- Milepæl 7. Diskusjon og godkjenning av planutkast 14.9.2023 20
  - Fra bevarings- og samhandlingsplan til bevarings- og utviklingsplan 20
- Milepæl 8. Oversetting av planutkast til samisk 21
- Milepæl 9. Høring 21
- Milepæl 10. Prosjekterfaringer og evaluering av planprosessen 30
- Milepæl 11. Sluttrapport til Arkivverket 34
- Milepæl 12. Politisk behandling 34

Møter og workshoper 35

Fagseminar 35

Formidling og media 36

Gevinster ved prosjektet 36

Noen problemstillinger for det videre arbeidet 38

Vedlegg 39

Sluttrapport for prosjektet «Bevarings- og utviklingsplan for privatarkiv i Troms og på Svalbard»

INGRESS

Rapporten handler om det toårige utviklingsprosjektet «Bevarings- og samhandlingsplan for privatarkiv i Troms og på Svalbard». Prosjektet ble gjennomført i årene 2022 – 2023 i samarbeid med bevaringsinstitusjonene som oppbevarer privatarkiver i regionen. Det hadde to hovedmål: Å fremme forslag om hvilke typer samfunnsområder og privatarkiver som bør prioriteres i bevaring og å starte etablering av et organisert samarbeid mellom institusjonene gjennom arbeidsdeling og oppbygging av fylkesnettverk. Prosjektet resulterte i en bevarings- og utviklingsplan hvor bevaring, samhandling, nettverksarbeid og fylkeskoordinering ble de viktigste strategiske fokusområdene. Samarbeid med alle bevaringsinstitusjonene i regionen ble ansett som helt essensielt for å sikre en helhetlig samfunnsdokumentasjon og å styrke privatarkivarbeidet i regionen.

BAKGRUNN

Troms har vært et av fylkene som ikke har hatt de regionale privatarkivplanene på plass. Statsarkivet i Tromsø som har hatt oppgaven med å fungere som fylkeskoordinerende ledd har verken hatt ressurser eller anledning til å fylle rollen slik den var ment å være.

Initiativ til å etablere det første utviklingsprosjektet på privatarkivfeltet i Troms kom fra museene i Troms. Høsten 2019 fikk Nord-Troms museum 400 000 kr fra Arkivverkets utviklingsmidler til pilotprosjektet «Privatarkiver i museene i Troms». Det ble ansatt en prosjektleder for seks måneder i 100 % stilling med mål om å opprette et arkivfaglig fylkesnettverk, oppdatere tidligere arkivkartlegginger og gjennomføre samfunns- og bestandsanalysene basert på det kartlagte materialet.

Piloten som ble utført i 2020 resulterte i kartlegging av privatarkivbestanden og bestandsanalyse. 1600 arkiver på til sammen 3500 hyllemeter ble registrert i Excel og analysert i ulike variabler som gav kjennskap til depot, geografi, datering og type arkivskapere. Det ble også trukket frem arkiver som speiler mangfoldet i samfunnet. I prosjektperioden ble det også opprettet et arkivfaglig fylkesnettverk mellom de ulike privatarkivaktørene i Troms. Det viste seg at målene for prosjektet i forhold til tidsfristen var urealistiske. Kartlegging av arkivbestanden og bestandsanalysen var så tidskrevende at det ikke ble tid til å utføre samfunnsanalyse. I tillegg satte koronarestriksjoner bremser for besøk hos aktørene.

Året etter overtok Troms og Finnmark fylkeskommune gjennom Troms fylkesbibliotek prosjektet. Det ble utarbeidet et toårig utviklingsprosjekt «Bevarings- og samhandlingsplan for privatarkiv i Troms og på Svalbard». Fylkesbiblioteket fikk 400 000 fra Arkivverkets utviklingsmidler til å fullføre bevaringsplan i 2020 (deres ref. 2020/16939) og ytterligere 400 000 kr. til nettverkssoppbygging og samhandlingsplan i 2022 (deres ref. 2022/15349).

MÅL

Denne rapporten er sluttrapport for det toårige utviklingsprosjektet som opprinnelig het «Bevarings- og samhandlingsplanen for privatarkiv i Troms og Svalbard.» , men som underveis ble endret til «Bevarings- og utviklingsplan for privatarkiv i Troms og på Svalbard». Delrapport for bevaringsplanarbeidet ble sendt i mars 2023 (vårt ref. 20/00290-53). Denne rapporten handler om det toårige prosjektet i sin helhet.

Prosjektet har blitt finansiert av Arkivverket. I tildeling av utviklingsmidler i 2020 fikk Troms fylkesbibliotek 400 000 kr. til å starte arbeidet med bevaringsplan: Oppdatere bestandsanalyse, gjennomføre samfunnsanalyse, utarbeide forslag til samfunnsaktører og arkivskapere som bør tas vare på i Troms og Svalbard. Det ble også kartlagt magasinforhold, kompetansebehov og personressurser i institusjonene. HMS og trygge arbeidsforhold for arkivansatte ble tatt opp i prosjektet som et eget tema. Arbeidet i det regionale privatarkivnettverket skulle videreføres og samordning igangsettes med Finnmark. Det sistnevnte målet falt naturlig ut etter at Stortinget vedtok oppsplitting av de sammensatte fylkene fra 1.1. 2024.

I 2022 fikk Fylkesbiblioteket ytterligere 400 000 kr. til nettverksoppbygging og utarbeiding av samhandlingsplan. Målet var å arbeide fram en samhandlingsplan hvor institusjonenes arbeidsområder var definert og avgrenset i forhold til andre institusjoner, ulike typer arkivskapere, geografiske områder, temaer osv. Det skulle også settes søkelys på oppbygging av det nyetablerte arkivfaglige fylkesnettverket som skulle innlemmes i samhandlingsplanen. Dette skulle gjøres gjennom definering av mål for nettverket, arbeidsmåter, faste rutiner og utvikling av møtestruktur som skulle sikre kontinuitet i nettverksarbeidet. Det var ikke mulig å fullføre arbeidet med å avklare arbeids- og rollefordeling i et framtidig nettverk innenfor prosjektperioden. Dette arbeidet må videreføres i samarbeid mellom den nyetablerte privatarkivtjenesten i Troms og resten av nettverket. Derfor ble det som skulle være en samhandlingsplan omgjort til en utviklingsplan.

ORGANISERING OG SAMARBEIDSPARTNERE

Troms fylkeskommune ved Troms fylkesbibliotek har hatt ansvar for prosjektet. Prosjektet er gjennomført i samarbeid med bevaringsinstitusjoner i Troms, samt Svalbard museum.

Følgende institusjoner har vært med på prosjektet:

- Arkiv Troms
- Arkivverket ved Statsarkivet i Tromsø og Samisk arkiv
- Ibestad bibliotek
- Midt-Troms museum
- Nord-Troms museum
- Perspektivet Museum
- Svalbard museum
- Sør-Troms Museum
- Troms og Finnmark fylkeskommune
- Tromsø bibliotek og byarkiv
- UiT Norges arktiske universitet ved Polarmuseet, Tromsø museum og Universitetsbiblioteket (UB)
- Várdobáiki museum

Bevaringsinstitusjoner som oppbevarer privatarkiver i Troms og på Svalbard. Arkivverket ved Samisk arkiv mangler i bildet.

I planarbeidet har vi vært klar over at Arkivverket gjennom Statsarkivet i Tromsø har et særlig ansvar for bevaring av privatarkiv og dokumentasjon fra Svalbard og Nordområdene (Arkivverkets bevaringsplan for privatarkiv 2020) mens Samisk arkiv har nasjonalt ansvar for dokumentasjon fra samiske samfunn som også omfatter det samiske i Troms. Begge institusjonene har vært med på planarbeidet, og er med på samarbeidet fremover.

Samisk kultur og samfunnsliv i Troms er også berørt i planen selv om Arkivverket gjennom Samisk arkiv utarbeider en egen bevaringsplan for dokumentasjon fra samiske samfunn. Arkivar Grete Gunn Bergstrøm fra Samisk arkiv forteller om samiske privatarkiver på Finnmarksarkivenes fagseminar. Foto: Inger Lene Nyttingnes/Varanger museum IKS.

Det regionale samarbeidet mellom Arkivverket, Svalbard museum og de regionale bevaringsinstitusjonene har blitt ansett som grunnleggende for å forsikre en helhetlig samfunnsdokumentasjon og å styrke privatarkivarbeidet i regionen. Samarbeidet kan både styrke den enkeltes arbeid og gi slagkraft når institusjonene på tvers av forvaltningsnivåer står sammen. Utvikling av museenes og bibliotekenes privatarkivarbeid vil best kunne skje i samarbeid med de etablerte arkivinstitusjoner som Statsarkivet i Tromsø, Samisk arkiv, Arkiv Troms og Tromsø byarkiv. Museene og bibliotekene har lang erfaring med formidling og med bevaring av medier (fotografier, lyd- og videomateriale), noe som arkivinstitusjonene kan få nytte av. Når arbeidet med alle bevaringsinstitusjonene i regionen sees i sammenheng, utnyttes også de knappe ressursene på en mer bærekraftig måte. På sikt kommer dette også brukerne til gode.

INNHOLD OG GJENNOMFØRING – FREMDRIFTSPLAN OG MILEPÆLER

Prosjektperioden har vært 15.3.2022 – 31.12.2023. Prosjektet startet et år senere enn planlagt i søknaden til Arkivverket. Årsaker til dette var delvis pandemien, delvis utfordringer i å rekruttere prosjektleder med arkivkompetanse i den midlertidige stillingen. Desember 2020 søkte fylkesbiblioteket om utsettelse av prosjektstart, noe som ble godkjent (deres ref. 2020/16939-5).

Prosjektet munnet ut en bevarings- og utviklingsplan for privatarkiv i Troms og på Svalbard . Arbeidet ble levert innen den nye fristen 31.12.2023 (vedlegg 1 og 2).

Nettverksinstitusjoner i prosjektet. Bak fra venstre: Arkivsjef Hilde Bjørnå fra Arkiv Troms, arkivar Grete Gunn Bergstrøm fra Samisk arkiv, museumsrådgiver Siv A.R. Henriksen fra Troms og Finnmark fylkeskommune, direktør Kaisa Maliniemi fra Nord-Troms museum, arkivkonsulent Anna F. Broks Haugen fra Tromsø bibliotek og byarkiv, biblioteksjef Ingvild Johansen fra Ibestad fylkesbibliotek, arkivar Haakon Unhammer Kvaale fra Svalbard museum, biblioteksjef Birgit Larsen fra Troms og Finnmark fylkeskommune, direktør Marianne A. Olsen fra Perspektivet Museum, konservator Siv Garles Sjåland fra Midt-Troms museum, prosjektleder Helena Maliniemi Troms og Finnmark fylkeskommune og overingeniør Ingar Olsborg Figenschau fra Norges Arktiske Universitetsmuseum. Statsarkivar Harald Lindbach, fylkeskonservator Monica Dahl, museumsleder Kriss Rokkan Iversen fra Sør-Troms museum, hovedbibliotekar Marianne Kaldager og førstebibliotekar Andreas Klein fra Universitetsbiblioteket var ikke til stedet da bildet ble tatt. Foto: Ane Rønning Museene for kystkultur og gjenreisning i Finnmark og Nord-Troms.

OPPSTART AV PROSJEKTET 17.3.22

Oppstartsmøte for prosjektet var et Teams-møte den 17.3.22. Til møtet var det invitert ledere og samlingsansvarlige i institusjoner som har privatarkiver i Troms og på Svalbard. På møtet var med Arkiv Troms, Arkivverket ved Statsarkivet i Tromsø og Samisk arkiv, Byarkivet i Tromsø, Ibestad bibliotek, Midt-Troms museum, Nord-Troms museum, Perspektivet

Museum, Svalbard museum, Sør-Troms Museum, Troms og Finnmark fylkeskommune ved fylkeskonservator og museumsrådgiver og Várdobáiki museum. Norges arktiske universitetsmuseum ved Tromsø museum og Polarmuseet, Norges arktiske universitetsbibliotek UiT ble invitert til å være med på prosjektet senere.

På møtet ble status på privatarkivarbeidet i Troms og på Svalbard gjennomgått, og arbeidsgruppe ble konstituert. Det ble også redegjort for hva bevarings- og samhandlingsplaner er utfra Riksarkivarens retningslinjer og hvilke nasjonale føringer som institusjoner forplikter å utarbeide i disse planene. På dette møtet ble det videre drøftet forventninger og mulige utfordringer i prosjektet. Fremdriftsplan for prosjektet ble presentert på møtet (se vedlegg 3). Det er gjort noen justeringer underveis i prosjektet.

Prosjektets milepæler i nøtteskall

MILEPÆL	DATO
OPPSTART AV PROSJEKTET	17. mars 2022
1. SAMFUNNSANALYSE (SAMFUNNSBESKRIVELSE)	Mars-mai
2. VALG AV SAMFUNNSAKTØRENE OG ARKIVSKAPERNE	Juni-september
3. KARTLEGGING AV MAGASINFORHOLD, RESSURSER OG KOMPETANSE/KOMPETANSEBEHOV	April-august
4. STRATEGIARBEID	November-desember
5. ARBEIDET MED SAMHANDLINGSPLAN (AVKLARING I ARBEIDSDELING, ROLLER OG INNSAMLINGSOMRÅDER MELLOM BEVARINGSINSTITUSJONENE)	Februar-september 2023
6. ARBEIDET MED NETTVERKSOPPBYGGING	April-juni
7. DISKUSJON OG GODKJENNING AV PLANUTKAST	14. september
8. OVERSETTING AV PLANUTKAST TIL SAMISK OG ARBEIDET MED LAYOUT	September-november
9. HØRING	2. – 23. november
10. EVALUERING AV PLANPROSESSEN	7. desember
11. SLUTTRAPPORT TIL ARKIVVERKET	Desember
12. POLITISK BEHANDLING	Våren 2024

MILEPÆL 1. GJENNOMFØRING AV SAMFUNNSANALYSE

Den første milepælen i prosjektet var gjennomføring av samfunnsanalyse (samfunnsbeskrivelse). Dette ble utført i løpet av våren 2022. Samfunnsanalyse i sin helhet kan leses i vedlegg 2.

Samfunnsanalysen tok for seg hovedtrekk ved den historiske utviklingen i Troms og på Svalbard i tidsrommet 1946-2019. De sentrale spørsmålene som ble stilt i analysen var hvordan samfunnet i Troms og på Svalbard har forandret seg i etterkrigstiden, hvilke drivkrefter som ligger bak denne utviklingen og hvordan påvirket disse utvikling av ulike

samfunnsområder. Målet var å peke på viktige samfunnsaktører og arkivskapere det kan være viktig å ta vare på arkiver fra. Beskrivelsen skulle ikke være en full historisk framstilling, men gi et grovt historisk tilbakeblikk på samfunnet Den skulle også gi en beskrivelse av dagens arkivdanning og dokumentasjonsbehov, og prøve å fange opp de viktigste nåtidige og fremtidige samfunnsområder og arkivskapere.

Analysen ble avgrenset geografisk til dagens kommuner, med unntak av Senja kommune hvor det var hensiktsmessig å analysere de nylig sammenslåtte kommunene Berg, Torsken, Lenvik og Tranøy for å sikre at hele området ble ivaretatt. Tidsmessig dekket analysen etterkrigstiden som omfatter tiden fra 1946 og helt frem til i dag. Grunnen til valget av nettopp året 1946 som tidsmessig startpunkt er at alt privatarkivmateriale fra før krigen i Troms og på Svalbard bør tas vare på, særlig gjelder dette materiale fra Nord-Troms som ble brent som følge av tyskernes tilbaketrekking under andre verdenskrig.

Arbeidet med analysen var tidskrevende da det ikke fantes noen samlet fremstilling av Troms sin historie i etterkrigstiden. Dermed måtte et historisk riss samles fra bygdebøker, årbøker, lokale tidsskrifter, statistikk, ulike regionale og lokale rapporter, utredninger og plandokumenter. Dessuten var de samarbeidende institusjonenes kompetanse på lokal- og regionalhistorie og samfunnsliv gull verdt i analysen.

MILEPÆL 2. VALG AV SAMFUNNSAKTØRENE OG ARKIVSKAPERNE

Den andre milepælen i prosjektet var å velge ut samfunnsområder og arkivskapere i bevaringsplanen.

Workshop om identifisering av arkivskapere 31.8.2022. Samfunnsområder og arkivskapere for bevaring ble valgt ut i en heldags workshop. Prosjektlederen hadde tilsendt møtedeltakere forslag om samfunnsområder og arkivskapere i forkant av workshop utfra samfunnsanalysen og kriteriene som kan sees i bildet «Aktører som kan være bevaringsverdige». Valget ble utført i grupper mens resultatene ble diskutert i plenum.

Etter møtet ble resultatene fra gruppearbeidet sammenlignet med bestandsanalysen og i hvilken grad de valgte privatarkivene var bevart i depot. Konkrete arkivskapere eller typer av arkivskaperne som var svakt dokumentert eller som manglet ble prioritert i bevaringsplanen. I arbeidet ble det også tatt hensyn til Arkivverkets bevaringsplan fra 2020. Noen av arkivskapere var allerede inkludert i denne, særlig gjaldt dette arkiver fra Svalbard og arbeiderbevegelsens arkiver, samt regionale aktører av nasjonal betydning. Dette er gjort rede for i vår bevaringsplan.

MILEPÆL 3. KARTLEGGING AV MAGASINER, RESSURSER OG KOMPETANSE / KOMPETANSEBEHOV

Det var nødvendig å kartlegge magasinforhold, ressurser og kompetanse hos bevaringsinstitusjonene i forbindelse med planprosessen for finne ut hvilke utfordringer som må tas tak i innen privatarkivfeltet for å kunne drive målrettet innsamling slik planen skal legge opp til. Bevaringsinstitusjoner fikk tilsendt e-post den 28.3. 2022 med svarfrist 26.8. hvor de ble bedt om å beskrive:

- Hva er institusjonens ansvarsområde utfra de overordnede målsetninger som den har, hvordan er privatarkiv inkludert i det og hvordan institusjoner jobber mot privatarkiver i dag?
- Hvilke magasinforhold institusjonen har (brann- og vannsikret og klimaregulert, ledig magasinkapasitet, antatt behov for magasinplass og utstyr til å ta imot skadet materiale). Kan det være aktuelt å oppbevare arkiver i egnede magasiner utenfor egen institusjon/annet sted?
- Hvilke arkivfaglig kompetanse institusjonen har og hva som er deres kompetansebehov i fremtiden?

Institusjonene fikk også mulighet til å sjekke opplysningene i kartleggingen av arkivbestanden og bestandsanalysen som ble utført i 2020.

Kartleggingen viste følgende mangler og utfordringer:

- Koordinering og organisering av samarbeid har vært utilstrekkelig hittil, mangel på instans som binder aktørene sammen og koordinerer samarbeidet
- Mangel på forskriftmessige magasiner / for liten magasinkapasitet er den mest kritiske utfordringen i Troms. Det oppbevares mye arkivmateriale i lokaler, særlig i museene som ikke egner seg til dette formål (mangler klimastyring, brann- og vannsikring, ikke egne mottaksrom for arkiv eller sanering av materiale, ordningsforholdene er dårlige)
- Mangel på lesesaler eller utfordringer med standard på lesesaler
- Mangel på arkivfaglig kompetanse/mangel på spesialkompetanse. Det ønskes kompetanseheving i områder:
    - Grunnleggende kunnskap til arkivarbeid: arkivfaglige prinsipper, mottak, ordning og katalogisering,
    - Papirkonservering, sanering av muggsopp og skadedyr
    - Fotobevaring
    - Kompetanse knyttet til teknologiske og faglige strømminger nasjonalt og internasjonalt
    - Personvern, personvernforordningen (GDPR) og klausulbestemmelser
    - Opphavsrett og generelt lovverket i arkivarbeid (særlig foto og manuskripter)
    - Bevaring av digitalt skapte arkiv: Klargjøring, avlevering og håndtering av arkiv i digitalt depot
- Små og begrensede ressurser til privatarkivarbeid. Det er bare én institusjon av de 14 bevaringsinstitusjonene som har faste stillingshjemler for privatarkivarkivarbeid. Dette er Svalbard museum som har ansatt en arkivar. I de andre institusjonene jobber ansatte med privatarkiv ved siden av andre oppgaver.
- Mangel på tjeneste for papirkonservering
- Manglende HMS i de fysiske arbeidsforholdene

MILEPÆL 4. STRATEGIARBEID

En av de viktige milepælene i planprosessen var å utarbeide strategiske fokusområder og tiltak for arbeidet med privatarkiver fremover. Disse kan leses i vedlegg 1.

Workshop om strategiske fokusområder 4.11. 2022. Strategiarbeidet startet i en heldags workshop. Arkivsjef Ketil Jensen fra Arkiv i Nordland (AiN) var invitert til å innlede om emnet. Hans inspirerende innlegg gav en pangstart til workshopen. Han fortalte om utfordringer og strategiarbeid i arbeidet med privatarkiv i Nordland. Ketil kom med noen gode råd til oss om vårt strategiarbeid: Involver en bestemt politiker og forhold dere til personen, lag strategi for hvordan dere vil nå frem, vekk oppsikt, vær synlig, øk bevissthet og kunnskap om arkiv, skaff samarbeidspartnere og bli med på nettverksarbeid.

Arkivsjef Ketil Jensen fra AiN var invitert til å innlede om strategiarbeid. Foto: Helena Maliniemi/TFFK.

Workshopen ble gjennomført i grupper. Gruppene tok utgangspunkt i de utførte arkivanalysene og kartlegging av magasinforholdene, ressurs- og kompetansebehovene som til sammen gav et klart bilde av privatarkivarbeidets tilstand i Troms og Svalbard og utfordringene som regionen står foran.

Gruppene konkluderte med at det er særlig tre områder som trenger en snarlig løsning for å kunne drive målrettet innsamling slik bevaringsplanen legger opp til: Organisering av privatarkivarbeidet, magasiner og arkivfaglige ressurser. For det første bør det etableres en felles arkivressurs på fylkesnivå som består av fast koordinatorstilling. Dette bør forankres i fylkeskommunalt planverk. Dette er helt essensielt for å komme videre med de andre strategiområdene. Dette haster! Troms og Svalbard er den eneste regionen i Norge hvor privatarkivarbeidet mangler kontinuitet og som henger etter utviklingen sammenlignet med andre fylker. Statsarkivet har hittil fungert som fylkeskoordinerende ledd, men dette har vært en midlertidig løsning. Statsarkivet har verken hatt ressurser eller anledning til å fylle rollen slik den er ment å være. Det er ikke bærekraftig på lang sikt siden utvikling av privatarkiv i Troms og på Svalbard er stagnert og er helt avhengig av eksterne ressurser.

Hilde Bjørnå, Ingar Olsborg Figenschau og Siv A. Henriksen drøfter utfordringene og strategiene i privatarkivarbeidet. Foto; Helena Maliniemi/TFFK.

Gruppene konstaterte at hvis museene og bibliotekene fremdeles ønsker å drive innsamling og å oppbevare privatarkiver må arkivfaglig kompetanse på plass. Kompetanseutvikling kan gjøres gjennom nettverk: Man kan bruke hverandre i nettverket til å kurse hverandre og å være bevisste på at vi sammen besitter mye kompetanse og kan være en kraft.

Gruppene var enig i at målet med privatarkivarbeid må være helhetlig samfunnsdokumentasjon. Denne bør sikres gjennom felles innsamlingsprosjekter sammen med både aktørene og sentrale samfunnsaktører og arkivskapere. For digitale arkiver må det gjennomføres noen pilotprosjekter. Samtidig trenger det ikke være for stort skille mellom papirarkiv og digitale arkiv. Arkivene bør gjøres tilgjengelig gjennom ordning og digitalisering.

Utfra rapportene fra kartleggingene slo gruppene fast at HMS og trygge arbeidsforhold for ansatte bør tas opp som et eget satsingsområde. Hovedfokus er å ivareta arkiv, men det bør også være søkelys på hvordan arbeidsforholdene for arkivansatte i regionen er; er det tilgang til, god opplæring og oppfølging av bruk av anbefalt verneutstyr ved mottak, rens og ordning? Støvbelastning kan gi varige helseplager og bør forebygges aktivt. Klimaendringer kan innebære økt risiko for at arkiv som avleveres er i dårligere stand.

Universitetsbibliotek i Tromsø er den eneste bevaringsinstitusjonen i regionen som har omluftskap med hepafilter for å sanere muggsopp og støvete dokumenter. Hovedbibliotekar Marianne Kaldager og førstebibliotekar Andreas Klein viser hvordan skapet fungerer. Skapet er ofte i bruk internt, men vil i noen grad kunne være tilgjengelig for andre institusjoner. I tillegg har biblioteket et mindre skap til bruk for ansatte og for forskere som må ha tilgang til materiale med muggsopprester. Foto: Helena Maliniemi/TFFK.

MILEPÆL 5. ARBEIDET MED SAMHANDLINGSPLAN OG ARBEIDSDELING

I januar 2023 startet arbeidet med utarbeiding av samhandlingsplan. Allerede mars 2022 hadde prosjektlederen informert bevaringsinstitusjonene om denne prosessen slik at de kunne begynne sammen med ledelsen sin å kartlegge sine ambisjoner og ressurser, definere bevaringspolitikk og avgrense den fremtidige rollen i privatarkivarbeidet.

På dette tidspunktet var det blitt klart at det var opprettet en fylkeskommunal stilling med ansvar for å koordinere privatarkivarbeidet i fylket, og at denne ville bli operativ i løpet av 2023. Dette endret premissene for samhandling og nettverksbygging i fylket.

Oppstartmøte for samhandlingsplan ble holdt 27. januar i Statsarkivet i Tromsø. Møtet varte en hel dag og hadde institusjonens ansvarsområder og status for arbeidet med privatarkiver som agenda. I forkant av møtet hadde Institusjonene fått tildelt oppgave om å presentere sine ansvarsområder og styringsdokumenter, hvordan privatarkiv ble inkludert i disse, og

hvilke privatarkiver / privatarkivsamlinger de har. Institusjonene ble ikke bedt om å ta stilling til fremtidig ansvars- og arbeidsfordeling.

Etterpå repeterte prosjektlederen hva Riksarkivarens retningslinjer sier om arbeidsdeling og definering av bevaringspolitikk. Det ble påminnet at Retningslinjene gjelder både offentlige og private institusjoner som tar vare på privatarkiver, og som mottar offentlig tilskudd for arbeidet. Bevaringsinstitusjonene ble videre kjent med at samhandlingsplanen og arbeidsfordelingen bør ha utgangspunkt i det nasjonale rammeverket for privatarkivarbeidet. Det ble henvist til Riksarkivarens retningslinjer som sier at bevaringspolitikk defineres som en programerklæring som identifiserer hva slags arkivmateriale en depotinstitusjon tar sikte på å samle inn i forhold til andre institusjoner, ulike typer av arkivskapere, emner, funksjoner, aktiviteter, geografiske områder, tidsperioder eller annet. En hensikt er å unngå en unødvendig konkurranse og konflikt mellom institusjonene siden en institusjons bevaringspolitikk ikke bør stå i motsetning til andre institusjoners bevaringspolitikk.

Ingar Olsborg Figenschau fra Norges Arktiske Universitetsmuseum forteller om museets samlinger. Foto: Helena Maliniemi/TFFK.

7. februar ble det sendt et brev til bevaringsinstitusjonene hvor de ble bedt om å formulere sin bevaringspolitikk, sin rolle og sitt innsamlingsområde. Det ble også stilt spørsmål som handlet om oppbevaring og tilgjengeliggjøring. Som et minimum skulle aktørene definere sitt arbeidsområde når det gjelder utvelgelse og oppbevaring av privatarkiver. Fristen ble satt midt i april. De presise spørsmålene var følgende:

- Hva er deres bevaringspolitikk?
- Skal dere aktivt samle inn privatarkiver?
- Hvis ja, hva er deres innsamlingsområde (for eksempel i forhold til andre institusjoner, ulike typer arkivskapere, emner, funksjoner, aktiviteter, geografiske områder, tidsperioder eller annet)?
- Hvis ikke, hva er deres rolle i det fremtidige samarbeidet med privatarkivaktørene?
- Kan det være aktuelt å oppbevare arkiver i egnede magasiner utenfor egen institusjon/annet sted, f.eks. fellesmagasin?
- Skal dere ordne arkiver selv eller ønsker dere at det skal gjøres av andre?

<u>Møte 28. april om bevaringspolitikk, roller og innsamlingsområder i Statsarkivet i Tromsø.</u> Institusjoner presenterte sin bevaringspolitikk, sin rolle og sitt innsamlingsområde. Presentasjonene varte 10-15 min. Både underveis og etterpå var det satt av tid til kommentarer og spørsmål. Det ble en diskusjon om rollene.

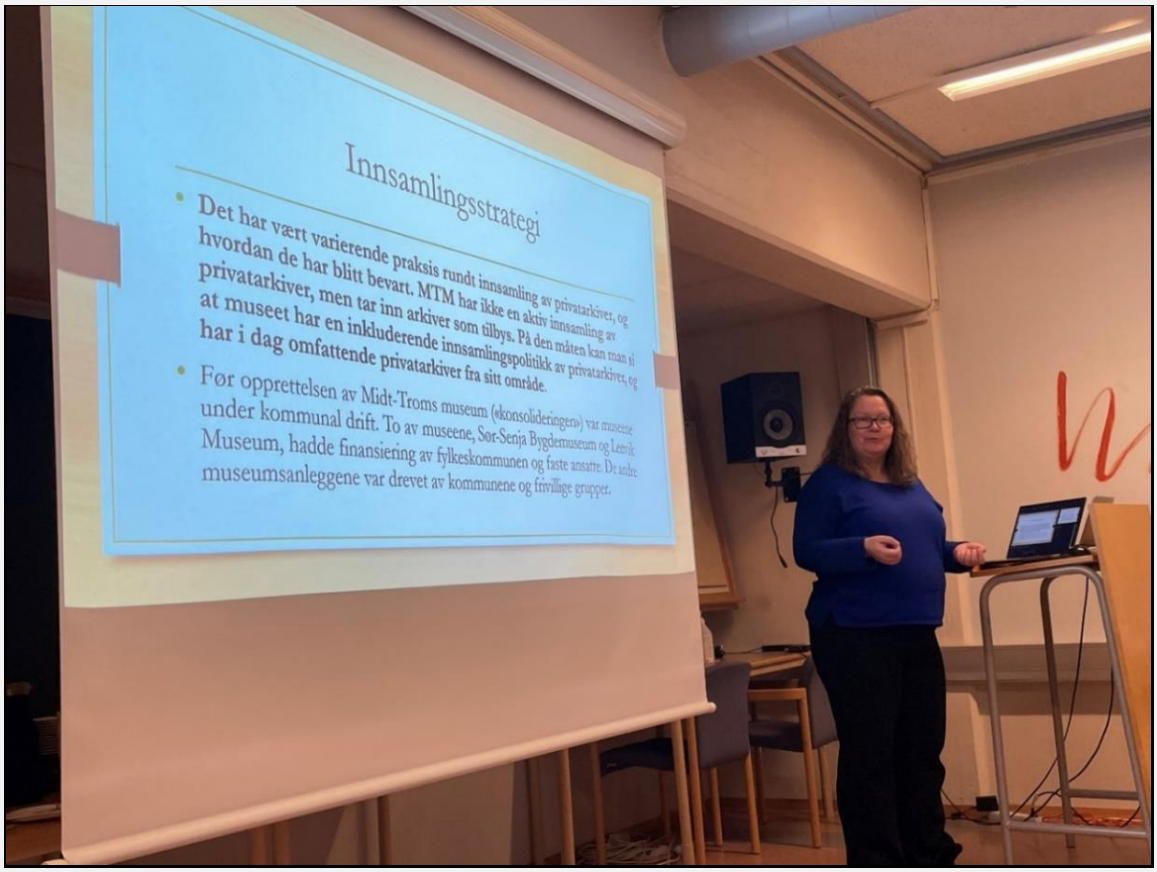

Siv Garles Sjåland presenterer bevaringspolitikk ved Midt-Troms museum. Foto: Helena Maliniemi/TFFK.

Siden de konsoliderte museene har store omfang av lokale privatarkiver tilknyttet til deres arbeidsfelt bør en utvikling av disse skje i tett samarbeid med Statsarkivet i Tromsø, Arkiv Troms, Samisk arkiv og Tromsø byarkiv som har arkivfaglig kompetanse på feltet og god kjennskap til de nasjonale føringene om hva som er forsvarlig arkivbevaring. I tillegg hadde institusjoner en svært positiv holdning til å delta i nettverksarbeidet.

I presentasjonene om bevaringspolitikk, roller og innsamlingsområder kom det frem at bevaringsinstitusjonene har ulike ambisjoner i arbeidet med privatarkiver. Per i dag driver et flertall av institusjonene restriktiv innsamling av privatarkiver blant annet på grunn av institusjonenes overordnede arbeidsområder, manglende personressurser og ufredstillende oppbevaringsforhold. De fleste institusjoner skal fungere som aktive mottakere når de blir tilbudt et arkiv. Et fåtall institusjoner hadde planer om å drive mer omfattende og systematisk bevaring av arkiv innenfor sitt område enn tidligere, særlig gjaldt dette noen av museene.

Dette skapte faglige motsetninger og kommentarer. Arkivinstitusjonene i Troms pekte på at noen institusjoner hadde formulert sin fremtidige rolle til å bli altfor omfattende og ambisiøse sett i forhold til de ressurser, oppbevaringsforhold og kompetanse som de har tilgjengelige per i dag. Dette ble begrunnet med at samhandlingsplanen må ha utgangspunkt i det nasjonale rammeverket for privatarkivarbeidet som definerer hva som er forsvarlig arkivpolitikk. Ifølge Riksarkivarens retningslinjer er forsvarlig privatarkivarbeid avhengig av både faglig kompetanse hos personalet og tilfredsstillende oppbevaringsforhold for arkivene. Det samme gjelder innsamling, bevaring og tilgjengeliggjøring av arkiv som stiller krav til spesialkompetanse, særlig til behandling av personsensitive materiale og behandling av digitalt skapte arkiver. Institusjoner må også ha ressurser for å ta imot arkiver i sin helhet, ikke deler av det. Det ble poengtert at noen av bevaringsinstitusjoner bør tenke gjennom sitt ambisjonsnivå på nytt, og slik at det reflekterer kravene for forsvarlig arkivbevaring.

Det ble også spurt om det kan være aktuelt å oppbevare arkiver i egnede magasiner utenfor egen institusjon/annet sted, f.eks. fellesmagasin. I tillegg ble det spurt om institusjonene har planer om å ordne arkiver selv eller om de ønsker at det skal gjøres av andre. Her var de konsoliderte museenes svar tydelige på at de ikke generelt hadde noe imot opprettelse av en felles ressurs for deponering og tilgjengeliggjøring av arkiver, men når det gjaldt spørsmål om eventuell overføring av arkiv utenfor egen institusjon var det uaktuelt. Dette ble blant annet begrunnet med at det for museene hele tiden har vært viktig at arkivmaterialet fra eget distrikt skal ivaretas lokalt, og at en nærhet til dette er avgjørende. Dette fordi deres egen forskning blir enklere når kildene er i deres egen bygning, og det var viktig at kildene kan være tilgjengelig for deres lokale brukere. En mulighetsstudie på et senere tidspunkt for å utrede om en videre sentralisering er ønskelig og mulig kan være veien å gå.

Møtet resulterte i ønske om at bevaringsinstitusjonene bør få mer tid til å formulere sin bevaringspolitikk, rolle og innsamlingsområde med utgangspunkt i hva de har i dag av ressurser, magasinforhold og mandat. Institusjonenes ledelse måtte engasjeres i arbeidet og

det var ønskelig at institusjonene drøfter dette internt for å styrke innsatsen på dette området. Museene skulle også gjøre en gjennomgang i magasinene for å se om de har offentlige arkivmateriale. Eventuelle offentlige arkiv må avleveres til Arkiv Troms, Statsarkivet i Tromsø, Samisk arkiv eller Tromsø bibliotek og byarkiv.

Harald Lindbach, Monica Dahl, Ingar Olsborg Figenschau og Marianne Olsen har fått oppgaven å diskutere om hvordan man bygger opp et fungerende nettverk. Foto: Helena Maliniemi/TFFK.

MILEPÆL 6. ARBEIDET MED NETTVERKSOPPBYGGING

Det arkivfaglige fylkesnettverket ble opprettet i pilotprosjektet i 2020. Nettverket var fremdeles uten faste rutiner og manglet kontinuitet. Siden institusjonene i nettverket dannet prosjektets arbeidsgruppe, var samhandling og dialog mellom disse helt nødvendig og avgjørende for prosjektet. Av den grunn fungerte planprosjektet som en bindende og tilhørighetsskapende faktor mellom institusjonene og forsterket nettverkstilhørighet. Institusjonene ble kjent med hverandre. Gjennom prosjektet ble museene og bibliotekene knyttet sammen til et organisert samarbeid med Troms og Finnmark fylkeskommune og arkivinstitusjonene i regionen, som er Arkiv Troms, Statsarkivet i Tromsø, Samisk arkiv og Tromsø byarkiv. Svalbard museum ble også knyttet til det samarbeidet.

Oppbygging av det arkivfaglige fylkesnettverket var tema på heldags workshop den 15.6. i Statsarkivet i Tromsø. Workshopen ble gjennomført som gruppearbeid. Gruppene drøftet blant annet hvorfor det er viktig å ha nettverk, hva institusjonene ønsker av nettverket og hva nettverket skal utføre. Gruppene diskuterte videre nettverkets arbeidsmåter, nettverksmøtenes frekvens og innhold (hvor ofte skal møtene holdes, hva handler de om). Målet var å utvikle faste rutiner og møtestruktur for nettverket for å sikre kontinuitet i samarbeidet. Økonomi og finansiering ble ansett som viktig faktor for hva nettverket skal bli i fremtiden.

I gjennomgangen av gruppearbeidet i plenum ble det konkludert med blant annet følgende punkter:

- Nettverket skal være en faglig ressurs hvor:
    - Innsamlingsplaner og faglige utfordringer drøftes
    - Erfaringene utveksles
    - Arkivfaglig og arkivrelatert informasjon og kunnskap deles
    - Felles aktiviteter og fellesprosjekter initieres og planlegges
    - Aksesjoner informeres og info om arkivbestand oppdateres
    - Arkivfaglige problemstillinger diskuteres
    - Arkivarbeid, ressurser, arkiver og arkivkataloger formidles og synliggjøres gjennom en felles nettressurs (nettsted for nettverket, digital felleskatalog)

- I tillegg kom det frem at nettverket skal være viktig verktøy for hvordan ressurser innen privatarkiv kan brukes:
    - Ha en viktig rolle i kompetanseheving, ikke bare i bevaring. Her bør alle være bevisste på at nettverket sammen besitter mye kompetanse som kan brukes til å veilede og kurse hverandre. Gjennom nettverket vil de etablerte arkivinstitusjonenes kompetanse (Arkiv Troms, Statsarkivet i Tromsø, Tromsø byarkiv, Samisk arkiv og Troms fylkeskommunes privatarkivtjeneste) komme museene og bibliotekene til gode mens museene og bibliotekene har lang erfaring med formidling og forskning, og med arbeid med fotografier som arkivinstitusjonene kan få nytte av.
    - Være åpent også for at andre aktører enn nåværende medlemsinstitusjoner kan inviteres til å være med på aktiviteter, for eksempel kan det gjelde historielagene.
    - Bidra til tilgjengeliggjøring av arkiver (ordnings-, katalogiserings- og digitaliseringsprosjekter).
    - Ha felles årshjul som en viktig arbeidsmetode for nettverket.
    - Utarbeide felles rutiner i mottak og avlevering av arkiver, samt felles mal for avleverings- og deponeringsavtaler.
    - Være viktig ressurs for synliggjøring av privatarkiver, privatarkivarbeid og bruk av ressurser innen privatarkiv.

- Være viktig ressurs for bevisstgjøring om arkiv – starte i egen institusjon (viktig at den regionale bevaringsplanen og samhandlingsplanen forankres i sin egen institusjon).
- Samarbeide tett med Arkivforbundet.
- Samarbeide med bevaringsinstitusjonene i Finnmark og Nordland.
- Gjennomføre regelmessige nettverksmøter: Det er viktig å møtes, det styrker felleskap. Fysiske møter er viktige, et eller to fysiske møter i året, ellers Teams-møter etter behov. Et stort fellesseminar for kulturarvinstitusjoner i ny og ne

Hilde Bjørnå, Birgit Larsen og Andreas Klein ønsker å satse på samhandling og fellesskap i privatarkivfeltet gjennom nettverket. Foto: Helena Maliniemi/TFFK.

Konklusjonen fra workshop var at det arkivfaglige fylkesnettverket bør være med som et eget punkt i samhandlingsplanen. I diskusjon om videreutvikling av nettverket var ønskemålet at dette skal gjøres i forbindelse med arbeidet med handlingsplan for nettverket. I samme forbindelse må det drøftes nærmere hvilke samarbeidsformer og hvilke rutiner som skal praktiseres fremover.

MILEPÆL 7. DISKUSJON OG GODKJENNING AV PLANUTKAST 14.9.2023

I møte den 14. september 2023 ble planutkastet som prosjektlederen hadde sendt den 28.6. diskutert. Med planutkastet ble det også resultatene fra bestands- og samfunnsanalyse og magasinforhold sendt som vedlegg for kvalitetssikring. Institusjonene skulle sjekke om opplysningene og beskrivelsene som angikk dem både i planutkastet og vedlegget stemte.

Generelt sett ble plandokumentet ansett som gjennomarbeidet. Det var noen setninger og avsnitt som var upresise. Blant annet savnet noen presisering om at planen bør må sees i sammenheng med samisk bevaringsplan som er under arbeid. Det ble også etterlyst en mer presis avklaring på forholdet og samarbeidsformene mellom de regionale arkivaktørene og Samisk arkiv. Prosjektlederen noterte alle kommentarene ned og tilføyet / endret / tok bort teksten i samsvar med kommentarene.

FRA BEVARINGS- OG SAMHANDLINGSPLAN TIL BEVARINGS- OG UTVIKLINGSPLAN

Den delen som omhandlet samhandlingsplanen og særlig de ulike rollene og innsamlingsområdene beskrevet i planutkastet ble diskutert nærmere. Det som fortsatt skapte diskusjon, var det som i planutkastet handlet om arbeidsdeling. Dette mente man fremdeles var å betrakte som beskrivelse av eksisterende praksis heller enn ansvarsbeskrivelse som avgrenser oppgavene og innsamlingsområdet.

Konklusjonen var at med bakgrunn i de utfordringene som hadde oppstått i arbeidet med definering av bevaringspolitikk, roller og innsamlingsområder bør arbeidet med samhandlingsplanen utsettes til et senere tidspunkt. Det ble konkludert med at fullføring av arbeidet med samhandlingsplanen på dette tidspunktet ikke hadde noen hensikt siden institusjonene ikke landet med en tilfredsstillende felles forståelse og retning om hvordan institusjonene skal samhandle og dele ansvaret mellom seg. I tillegg manglet den foreslåtte samhandlingsplanen en klar strategi som viste hvilke konkrete tiltak som trengtes i de institusjonene for å oppnå mål om forsvarlig privatarkivarbeid i regionen.

Prosessen krever en mer grundig dialog mellom partene og internt i institusjonene enn det var mulig til å gjennomføre på dette tidspunktet. Dessuten nærmet prosjektets fristdato 31.12.2023 seg. Siden prosjektleder ikke hadde anledning til å fortsette arbeidet utenfor dette tidspunktet var det uaktuelt å videreføre prosjektet til neste år.

Resultatet ble at det på slutten av møtet ble foreslått at navnet på plandokumentet skulle endres fra «Bevarings- og samhandlingsplan for privatarkiv i Troms og på Svalbard» til «Bevarings- og utviklingsplan for privatarkiv i Troms og på Svalbard». Samhandling, nettverksarbeid og fylkeskoordinering ble inntatt som vesentlige punkter i planen og utgjorde de viktigste strategiske fokusområdene ved siden av bevaring (innsamling, depot) og tilgjengeliggjøring.

MILEPÆL 8. OVERSETTING AV PLANUTKAST TIL SAMISK

Bevarings- og utviklingsplan er oversatt til samisk med midler fra Sametingets tospråklighetsmidler som Troms og Finnmark fylkeskommune forvalter (vedlegg 4).

MILEPÆL 9. HØRING

En av de siste milepælene i prosjektet var høringsrunde 1.11- 21.11. 2023. Bevarings- og utviklingsplanen ble sendt på høring til de deltakende museene, bibliotekene og arkivinstitusjonene i Troms, Svalbard museum, UiT Norges arktiske universitet, Arkivverket, Arkivforbundet og Arbeiderbevegelses arkiv og bibliotek (Arbark). Høringsfrist var satt til tre uker.

Invitasjon til høring ble sendt til 13 høringsinstanser. Seks av disse sendte et skriftlig svar. Disse var Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek (Arbark), Arkiv Troms, Arkivforbundet, Arkivverket og UiT Norges arktiske universitet ved Universitetsbiblioteket og Norges arktiske universitetsmuseum.

Det kom følgende innspill:

Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek (Arbark) v/Daglig leder Ole-Martin Rønning

Jeg viser til høringsbrev om Bevarings- og utviklingsplan for privatarkiv i Troms og på Svalbard 2024-2030 og kommer med følgende innspill:

På side 24 i bevarings- og utviklingsplanen (Politiske partier og organisasjoner) og (Arbeidstakerorganisasjoner, samt yrkes-, bransje- og fagforeninger) kan det være verdt å nevne at Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek (Arbark) høster og bevarer arkiv etter sentrale organisasjonsledd innenfor LO-systemet (LO sentralt og de enkelte fagforbund) samt sentralorganisasjonene til partiene på venstresida, herunder disse organisasjonenes virksomheter og korrespondanse knyttet til Troms og Svalbard. Her kan særlig nevnes Norsk arbeidsmandsforbund og forbundets aktiviteter rundt kullgruvedriften på Svalbard.

Enkelte lokale privatarkiv fra Troms er også blitt avlevert til Arbark. Blant dem er Fellesforbundets Distriktskontor Troms/Finnmark (1966 – 2004), omfang: 6,3 hm; Troms AKP (1968 – 1997), omfang: 1,5 hm; Norsk tjenestemannslag. Stedsstyret i Tromsø (1962 – 1980), omfang: 0,1 hm.

For øvrig viser jeg til Arbarks bevaringsplan for arkiv «Å bevare fortida i framtida» (2022), se https://www.arbark.no/Om_Arbark.htm Det ble for øvrig viset til Arbarks bevaringsplan for arkiv «Å bevare fortida i framtida» (2022), se https://www.arbark.no/Om_Arbark.htm.

Arkiv Troms v/arkivsjef Hilde Elvine Bjørnå

Arbeidet med å få på plass en god bevaringsplan og et velorganisert samarbeid på dette feltet er svært viktig om vi skal kunne bevare et bredt spekter av dokumentasjon og formidle et mer helhetlig bilde av regionen vi lever i. Det er etter vårt syn blitt gjennomført en god kartlegging og en grundig samfunnsanalyse. Målet er å få plass mer helhetlig samfunnsdokumentasjon for Troms og på Svalbard har nå kommet et godt stykke på vei.

Særlig viktig er det etter vår oppfatning at et av kartleggingens viktigste funn blir fremhevet og poengtert i rapportens kapittel 2.2., side 9, heter det:

> «*I bestandsanalysen kom det frem at den bevarte arkivbestanden i depot ikke dokumenterer samfunnslivet i Troms og på Svalbard på en bred og representativ måte»*

Dette betyr at privatarkivene som ressurs må fremheves i flere sammenhenger enn i dag, og særlig i det offentliges planverk og budsjetter. Her har både nasjonale og regionale myndigheter et stort ansvar.

Det som nå gjenstår, er å få på plass god og rasjonell samhandling mellom alle aktørene på dette området.

Flere av aktørene har både skriftlig og muntlig uttrykt høye ambisjoner, men ingen av aktørene i nettverket har aktiv innsamling og tilgjengeliggjøring av privatarkivmateriale som en del av sitt mandat. Dette er en stor utfordring.

Vi har et par kritiske kommentarer til planen som er nå lagt fram:

1. Begrepet privatarkiv er ikke selvklarende. En definisjon og forklaring kommer kanskje langt ut i dokumentet, og burde hatt større plass og blitt introdusert lengre frem

2. Planen inneholder lite informasjon om det nasjonale arkivlandskapet på privatarkivfeltet. Hvilken betydning har dagens regelverk for dette arbeidet, og hvordan løses det regionale ansvaret i andre deler av landet? I hvilke kontekst bør vi forstå denne planen og arbeidsprosessen framover?

Arkiv Troms ser fram til det videre arbeid med å utvikle privatarkivarbeidet i Troms og på Svalbard.

Arkivforbundet v/Generalsekretær Kjetil Landrog

Arkivforbundet ønsker å være en aktiv medspiller for våre medlemmer på regionalt nivå. Derfor velger Arkivforbundet å sende inn høringsspill til overnevnte plan. Det er viktig for å utnytte ressursene mer effektivt og sikre kompetanseløft i sektoren med spesielt fokus på privatarkiv. Det er også viktig at regionene får et større ansvar for feltet. Arkivforbundet

representerer 125 medlemsorganisasjoner. I Troms fylke (fra 1. januar 2024) er våre medlemmer: IKA Troms IKS, Nord-Troms museum, Perspektivet museum, Stiftelsen Sør-Troms Museum og Tromsø Byarkiv.

I forbindelse med Arkivforbundets arbeid med ny strategiplan for perioden 2024-2028 har det vært gjennomført regionale samlinger i hele landet. For Troms ble det gjennomført i Tromsø 20.10.2023. På samlingen kom det frem ulike problemstillinger som denne bevaringsplanen tar opp. Det gjelder først og fremst utfordringene knyttet til privatarkivfeltet i sektoren. I stor grad er det sammenfallende med det som listes opp i kapitel 7. Kompetanse og kompetansebehov.

Arkivforbundet er glad for at det har blitt utarbeidet en bevarings- og utviklingsplan for Troms og Svalbard for perioden 2024-2030. Planen er viktig for å sikre privatarkivarbeidet i denne regionen. Det er også viktig at regionen nå har fått en plan på samme måte som de fleste andre fylker i Norge. Sammen med Arkivverkets nasjonale strategi for feltet bidrar disse til et rammeverk og målformulering i sektoren.

Planen peker på viktige utfordringer rundt manglende kapasitet til håndtering av digitalt skapte privatarkiv, noe som også kommer fram i det at det er bevart relativt lite privatarkiv fra de siste 40 år (side 10). Dette er bekymringsfullt med sikte på å nå målsettingen om en samlet samfunnsdokumentasjon, men ikke noe som er unikt for situasjonen i Troms og på Svalbard. Arkivverkets utvikling av Digitalarkivet har som mål å etablere en lagrings- og formidlingsløsning og kan ikke løse de store problemene med høsting og bevaring av digitalt skapte privatarkiv rundt om i landet (side 41). I likhet med den andre hovedutfordringen som planen trekker fram, nemlig den kritiske depotsituasjonen (side 43), kan dette best håndteres gjennom utvikling av fellesfunksjoner innenfor et regionalt samarbeid og eventuelt med en sentral regional aktør (side 47).

Selv om det har lyktes i å forankre privatarkivarbeidet politisk inn i Troms fylkeskommune, med opprettelsen av en privatarkivkoordinatorstilling og at fylkeskommunen overtar funksjonen som fylkeskoordinerende ledd for privatarkivarbeidet (side 37), og at det i Tromsø arbeides med en politisk prosess rundt byarkivets rolle i privatarkivarbeidet, er det etter Arkivforbundets fortsatt en vei fram til at det i en fylkeskommunal kontekst kan fordeles nødvendige ressurser til å løse disse hovedutfordringene.

I likhet med andre regionale bevaringsplaner for privatarkiv, peker planen fram mot behovet for en overordnet, nasjonal arkivstrategi som inkluderer en samlet satsing på privatarkiv (side 47). Arkivforbundet mener det er på høy tid å få til en slik strategi, som også må forholde seg realistisk til det store finansieringsbehovet som eksisterer innenfor arkivsektoren. Som planen bemerker, er privatarkivarbeidet i Troms helt avhengig av prosjektmidler (side 45). Arkivforbundet vil fortsette å presse på Kultur- og likestillingsdepartementet for å få realisert en nasjonal arkivstrategi. Arkivforbundet vil også

arbeide for bedre finansiering innen arkivsektoren som vi mener er nødvendige for å kunne løse utfordringene som sektoren står overfor.

Planen gir en god oversikt over bestanden pr i dag og hvilke tematiske områder som ikke er representert i dag. Dette er områder som det derfor er viktig å satse på å sikre arkiver etter, noe planen påpeker. Planen gir et fint innblikk i ulike tematiske områder som det er viktig å sikre i samtiden for fremtiden. Under punktet Kunst og kultur side 22 påpekes det innsamling av arkiver fra forfattere, kunstnere og musikere/komponister. Dette er jo også noe Nasjonalbiblioteket samler inn så her kunne det kanskje vært en setning om samarbeid.

Samarbeid mellom ABM - sektorer er noe Arkivforbundet ser at blir viktig i en tid der vi sikrer fortiden og samtiden i fremtiden blant annet gjennom større digitaliseringsløft.

På side 27 og utover påpekes flere områder der det grupper er underrepresenterte. Det kan forstås slik at det her egentlig i større grad er tiltak for å sikre økt representativitet, snarere enn fortsettelse av områdene foran. På side 28 nederst står det to setninger om digitalt skapte arkiv. Her kunne det med fordel vært henvisning til kapittel 4 side 41.

Kapittel 3 tar for seg de ulike virksomhetene som arbeider med arkiv i regionen og deres synspunkter på privatarkivarbeidet. Det vises ellers til at det kommer en samhandlingsplan på et senere tidspunkt.

Kapittel 6, 7 og 8 viser utfordringer innenfor både arkivdepot/magasin og ressurser innenfor bemanning og kompetansebehov på en god måte. Arkivforbundets inntrykk er at det er behov både for ressurser og arkivmagasiner. Flere av våre medlemmer har færre ressurser enn andre aktører innen kulturfeltet, også innen ABM-feltet. Det er derfor viktig å synliggjøre behovene i hele landet. På samtlige av Arkivforbundets strategimøter gjennomført høsten 2023 ble behovet for økt kunnskap påpekt. Arkivforbundet vil derfor i samråd med medlemmene vurdere tiltak på feltet. Arkivforbundet kan også være behjelpelig med å formidle kontakt mellom arkivarer/arkivdepotinstitusjoner som har særlig kompetanse innenfor et felt.

Arkivforbundet oppfordrer til å samarbeide på tvers av fylker for å sikre økt kompetanse på feltet. Arkivforbundet vil også fremover arrangere Privatarkivkonferansen som samler ansatte på privatarkivfeltet på tvers av institusjoner fra hele landet.

Arkivforbundet ser positivt på et samarbeid slik det foreslås i planen under «Fremme samarbeid og dialog mellom institusjoner i Nord-Norge og Svalbard. Utvide kontakter over fylkesgrenser, kanskje også over landegrenser.». Særlig vil vi fremheve viktigheten av å samarbeide med blant annet Samisk arkiv om samisk arkivmateriale.

I planen foreslås det å øke stillingsressurser til privatarkivarbeid. Som planen foreslår, kan bruk av politikere i styrer være med å styrke kunnskap og forståelse om privatarkivfeltet.

Dette kan nok være positivt også på regionalt nivå, og for Arkivforbundets del om det også kan bidra til kontakt mot stortingspolitikere.

Arkivforbundet stiller seg positive til en fellesløsninger rundt magasinplass i Troms. Vi kjenner til at det er et problem med magasinkapasitet og at bevaringsforhold flere steder er i dårlig forfatning. En sammenslåing vil føre til at flere må reise lenger, men bevaringen vil trolig bli bedre.

Arkivforbundet vil særlig løfte frem og berømme planens søkelys på helse, miljø og sikkerhet (HMS), kapittel 9. Det er få andre planer som nettopp har løftet frem som en faglig utfordring hvordan arbeidsforholdene er for arkivarer i arkivdepotene og når analogt skapte arkiv hentes ute i felt. Dette er et område Arkivforbundet vil ta med seg i sitt arbeid i synliggjøring av behov i sektoren. I dag finnes mye kunnskap om skadedyr på papir, men det må også bli større søkelys på helseskader som fås ved eksponering av mugg.

I kapittel 10 er det oppsummert strategiske fokusområder med tiltak. Det kan gjøres en vurdering av om dette kapittelet burde komme først i dokumentet, eventuelt om det skrives et sammendrag innledningsvis av hovedmålene. Det vil gjøre det enklere å bruke planen aktivt i søknader av for eksempel utviklingsmidler. Arkivforbundet vil sterkt oppfordre til å søke Arkivutviklingsmidler hvert år, og gjerne inngå samarbeidsprosjekter med andre ABM-institusjoner om utviklingsprosjekter.

Arkivverket v/Områdedirektør Kjetil Korslien

Arkivverket takker for muligheten til å gi høringssvar til Bevarings- og utviklingsplan for privatarkiv i Troms og på Svalbard 2024–2030. Privatarkivarbeidet i Norge er avhengig av et godt samarbeid mellom nasjonale- regionale-, offentlige- og private styresmakter og kulturverninstitusjoner. Et viktig verktøy i dette samarbeidet er de nasjonale og regionale bevarings- og utviklingsplanene for privatarkiv. Siden 2013 har Arkivverket og privatarkivsektoren jobbet målrettet for å få på plass bevaringsplaner fra alle landets regioner og fra de nasjonale bevaringsinstitusjonene. Det er derfor svært gledelig at Troms og Finnmark fylkeskommune, ved Troms fylkesbibliotek, nå har utarbeidet en plan for privatarkivene og bevaringsinstitusjonene i Troms og Svalbard. Det er et viktig bidrag til målet om en mer helhetlig samfunnsdokumentasjon og bedre ressursutnyttelse i sektoren.

Arkivverket er i ferd med å sluttføre Ájmon-Aajmojne-Áimmuin - Bevaringsplan for samiske privatarkiv. Denne planen, sammen med Bevarings- og utviklingsplan for privatarkiv i Troms og på Svalbard, viser at man har sammenfallende muligheter og utfordringer på det samiske privatarkivfeltet i regionen, og at det er behov for samhandling mellom bevaringsinstitusjonene. Planen for Troms og Svalbard er dermed også et viktig bidrag til en mer helhetlig dokumentasjon av Sápmi.

Arkivverkets kommentarer til planen:

Bevarings- og utviklingsplanen for privatarkiv i Troms og på Svalbard fremstår som en grundig utredning som gir et godt grunnlag for konklusjonene i planen og for det videre arbeidet med privatarkiv i det regionale nettverket. Kunnskapen som kommer fram gjennom bevaringsplanarbeidet kan brukes i en bevisst og målrettet innsamling av privatarkiv i regionen.

Planen identifiserer noen strategiområder som skal prioriteres. Det gjelder organisering, nye samarbeidsløsninger og magasinsituasjonen. Arkivverket ser at dette er viktige områder som med fordel bør prioriteres. Det vil kreve ressurser, stabilitet og langsiktighet for å finne frem til de gode løsningene. Derfor er det svært gledelig at Troms fylkeskommunen oppretter en privatarkivtjeneste med en fast stilling i plan- og kulturetaten. For Arkivverket er denne forankringen hos fylket selve nøkkelen til et godt privatarkivarbeid regionalt. Arkivverket vil også fremheve to viktige perspektiver i planen, nemlig behovet for arkivfagligkompetanse og HMS. Det er et godt grep og et ledd i å utvikle metodikken knyttet til bevaringsplanarbeidet at disse to perspektiv blir løftet spesielt frem.

Planen identifiserer enkelte store utfordringer. Det som avdekkes gjennom bestands- og samfunnsanalysen gjenspeiler i stor grad status for privatarkivfeltet ellers i landet. Det gjelder blant annet skjevheter i geografi, samfunnsområder, kjønn, minoriteter og arkivtyper. Det er bevart svært lite digitalt skapt materiale, og kun rundt halvparten av de bevarte papirarkivene er ordnet, katalogisert og tilgjengeliggjort. De forhold som planen belyser rundt mangel på magasinplass og egnet oppbevaring, er også kjent andre steder. Men få steder er situasjonen beskrevet som like prekær og kritisk som i Troms. Dette er en bekymring som Arkivverket deler, og som vil kreve oppmerksomhet og ressurser i det regionale samhandlingsarbeidet om privatarkiv. Alt kan ikke løses på kort tid, men bevaringsplanen har skapt ny kunnskap om situasjonen som gir mulighet for systematisk arbeid framover. Planen kan også gjøre det enklere for bevaringsinstitusjonene å prioritere målrettede samarbeids- og utviklingsprosjekter som kan bidra til å bedre situasjonen.

For Arkivverket er det også en stor bekymring at ikke mer digitalt skapt materiale er sikret og bevart fra regionen. Digitalarkivet er, som planen sier, en løsning for mottak, bevaring og tilgjengeliggjøring også for private digitalt skapte arkiv. Men alt kan ikke skje på en gang og i mellomtiden må digital skapte arkiv sikres der de er, før de forvitrer. Arkivverket håper derfor at det videre arbeidet med samhandling, organisering og kompetanseheving kan bidra til en bedre situasjon for de digitalt skapte privatarkivene i regionen. Slik som det også foreslås i Bevaringsplan for samiske privatarkiv 2023, kan bevaringsinstitusjonene arbeide med å få på plass en arbeidsdeling om for eksempel mottak og bevaring av digitale arkiv, slik at alle ikke trenger å ha kompetanse på alle felt. Det er i mange tilfeller små institusjoner og et samarbeid vil bidra til å øke effekten av de samlede ressursene.

Det er også en bekymring at bevaringsinstitusjonene i regionen har svært begrensede ressurser til arkivfaglige stillinger og arkivarbeid. Planen viser til at privatarkivarbeidet i institusjonene er helt avhengig av ekstern finansiering, som blant annet Riksarkivarens prosjekt- og utviklingsmidler. Det er uheldig. For det første er potten for arkivmidlene svært liten i forhold til behovet, ikke bare i denne regionen, men i hele landet. For det andre skal disse midlene brukes til korte, prosjektbaserte tiltak, og vil aldri kunne løse institusjonenes driftsmessige og langsiktige behov rundt privatarkivene. Opprettelsen av privatarkivtjenesten i fylket er et veldig viktig steg videre. Men det kan ikke bli en sovepute for institusjonene. En god forvaltning av privatarkivene krever at tid, ressurser og arkivfaglig kompetanse dedikeres til oppgaven der arkivene er.

Ellers legger vi merke til at kartleggingen har ført til at materiale fra offentlig forvaltning, som av ulike grunner ligger i private bevaringsinstitusjoner, nå skal overføres til sine respektive offentlige arkivinstitusjoner. Det er svært gledelig.

Forholdet til Samisk bevaringsplan:

Samisk bevaringsplan omfatter arkiv og dokumentasjon av betydning for det samiske samfunn, samisk språk og utvikling av Sápmi i et allsamisk og urfolksperspektiv. Her pekes det på at volumet av samiske arkiv i bevaringsinstitusjonene er lite, og det er dermed et behov for systematisk, målrettet og forutsigbart bevaringsarbeid og innsamling. Foruten eldre arkiv, herunder joik og muntlig overlevering, vektlegges nyere arkiv og digitalt skapte arkiv.

Samisk arkiv har et nasjonalt ansvar for samisk dokumentasjon og vil invitere andre bevaringsinstitusjoner til samarbeid og samhandling. Det skal blant annet etableres et samisk arkivnettverk som vil arbeide med prioriteringer, arbeidsdeling, kompetanseoverføring, digitalisering og effektiv samhandling aktørene imellom.

Bevaring- og utviklingsplan for privatarkiv i Troms og Svalbard vil fungere som et godt supplement til den samiske bevaringsplanen, og vice versa. Flere av bevaringsinstitusjonene i regionen vil sannsynligvis forholde seg til begge planene i sitt arbeid. Bevaringsplanen for Troms og Svalbard løfter systematisk og godt frem bevaringsverdige samfunnsområder og arkivskapere. Den peker også på viktige utfordringer i bevaringsarbeidet, for eksempel rundt samisk reindrift og reindriftsrelatert industri i Troms. Planen beskriver en mangfoldig situasjon for reindriftsaktører når det gjelder kommune-, fylkes- og statstilhørighet. Dette er forhold som kan bidra til at dokumentasjonen faller mellom to stoler, og kanskje ikke blir tatt vare på i de offentlige arkivinstitusjonene. Denne typen bevaringsutfordringer skal planen ha honnør for å belyse.

Arkivverket savner imidlertid noen sentrale reindriftsaktører i planen, blant annet Gielas reinbeitedisrikt, Stállonjárga, NRL/NBR Berit Oskal Eira og aktive reindriftsaktører som kan dokumentere historisk innflytting /reindriftsmigrasjon. Det finnes også flere samiske aktører som driver med arktisk turisme basert på reindriftskunnskap av ulike slag, slik som

reinkjøring og foring av rein. Av sentral samisk dokumentasjonsinteresse er og materiale fra reindriftssiidaer, -familier og – distrikt sentrale i konflikter med forsvaret (Mauken- Blåtind) og private turistutbyggingselskaper og energiutbyggingsinteresser. I tillegg vil det være av stor verdi å få bevart dokumentasjon fra blant annet den samiske reindriften på Kvaløya og tilstøtende øyer, samt dokumentasjon av samiske familier i Bardu- Målselv området da innvandringen fra blant anna Østerdalen og Trondheimstraktene ble iverksatt. Så er det noen av arkivene som nevnes i planen, som allerede er ivaretatt av Samisk arkiv. Det gjelder blant annet arkivet fra festivalen Márkomeannu og arkivet fra den samiske kvinnepolitiske Sáráhkká.

Vi takker for muligheten til å gi våre kommentarer, og vil til slutt bare gratulere med en godt gjennomarbeidet plan som vil bety mye for privatarkivarbeidet i regionen, og som vil være et viktig bidrag til en mer helhetlig samfunnsdokumentasjon.

UiT Norges arktiske universitet ved Universitetsbiblioteket v/ Bibliotekdirektør Johanne Raade og faggruppeleder Runa Rønning Ryeng

Vi vil til innledningsvis si at vi var svært positive, både til det initiativet som er tatt for å bidra til en mer helhetlig samfunnsdokumentasjon i vår region, og for å styrke samarbeidet mellom de institusjonene som aktivt samler dette materialet, forvalter og/eller deponerer privatarkiv. Vi er også svært positive til det betydelige kartleggingsarbeidet som er gjennomført med hensyn til omfanget av slike arkiver i regionen, kartlegging av ressursene, og av nødvendig infrastruktur for å ta vare på dette materialet i fremtiden.

Vi har noen spørsmål til organisering av selve prosessen, og arbeidet knyttet til å utvikle dette planverket. Det gjenspeiler seg både i hvordan samarbeidet mellom de ulike institusjonene er etablert, hvordan man har gått frem for å samle empiri om det arbeidet som foregår ved den enkelte institusjon og hvordan dette kan koples til faglige eller økonomiske prioriteringer.

Ved UiT Norges arktiske universitet er det tre enheter som er oppgitt som samarbeidspartnere i planprosjektet, hvorav Universitetsbiblioteket er en av dem. Selv om disse enhetene, hver for seg, har et ansvar for å forvalte ulike privatarkiv, er ikke disse enhetene selvstendige aktører, men er alle underlagt Universitetets felles strategi, på dette, som på alle øvrige fagområder. I en slik bevaringsplan burde man derfor kun forholde seg til institusjonsnivået, og forutsatte at de enhetene som er involvert etablerer et internt samarbeid for å styrke innsatsen på dette området. Det ville også kunne bidratt til en nødvendig kvalitetssikring av de opplysningene som kommer frem i bevaringsplanen, og en større grad av ledelsesforankring, og dermed også forpliktelse, rundt de tiltakene som etter hvert foreslås.

I og med denne organisasjonen også gjenspeiles i hvilke organisasjoner som inngår blant høringsinstansene er det vanskelig å gi en samlet tilbakemelding fra institusjonsnivå. Dette forsterkes av at høringsgrunnlaget også er sendt ansatte ved de enkelte enhetene.

Universitetsbiblioteket har kontaktet de andre enhetene ved UiT Norges arktiske universitet, som er invitert inn i høringsprosessen, men har valgt å kun knytte de påfølgende merknadene til det som er koplet til Universitetsbibliotekets arbeid med privatarkiv.

Som nevnt innledningsvis er Universitetsbiblioteket er svært positive til at det etableres et nettverk for privatarkiv i Troms og Svalbard. Dette vil kunne få betydning både for oppbygging av faglig kompetanse på dette feltet i regionen, høyne kvaliteten på det arbeidet som utføres ved den enkelte institusjon, og ikke minst styrke samfunnets kunnskap i regionen i bred forstand.

UiT Norges arktiske universitet ved Universitetsmuseet v/Overingeniør Ingar Olsborg Figenschau, førsteamanuensis Camilla Brattland, førsteamanuensis Rossella Ragazzi og professor Trude Fonneland

Fristen for innspill ble litt kort for at vi kunne få en god diskusjon rundt innholdet i høringsutkastet, men i korte trekk er det følgende innspill som vi har å komme med:

1. Definisjonen av privatarkiv og skillet mellom private og offentlige arkiver er noe uklart.
2. Vi trenger mer tid for å kartlegge våre egne arkiv.
3. Arkivene ved universitetsmuseet faller mellom to stoler i skillet mellom privat og offentlig arkiv. Det er flere arkiver ved universitetsmuseet som ikke er samlet inn i offentlig regi eller tilknyttet et offentlig forvaltningsregime (slik som det arkeologiske forvaltningsarkivet) men som heller ikke er arkiver etter privat virksomhet. For eksempel vil Nordnorsk folkemusikksamling være et eksempel på et slikt arkiv som aldri har vært forvaltet av noen offentlig myndighet, men som er et forskningsarkiv samlet inn kun for dokumentasjonsformål og å bevares for framtiden. Vi mener at skillet mellom arkivene ikke bør gå etter om det er drevet innsamling av private eller offentlige institusjoner, men hvorvidt arkivene har hatt som funksjon og formål å inngå i offentlig forvaltning eller ikke. Om det ikke er mulig å endre denne definisjonen av hva som er privatarkiv og hva planen skal omfatte, ønsker vi at det gjøres unntak for forskningsarkivene eller at statusen for forskningsarkivene må defineres i planen.
4. Forskningsarkivene ved universitetsmuseet er av stor samfunnsmessig verdi og det burde ikke være noen grunn til å holde disse arkivene utenfor det samarbeidet og kompetansehevingen som legges opp til i den foreslåtte strategien for privatarkiv i Troms. Tvert om vil både institusjonene og samarbeidet som helhet tjene på å innlemme arkivene ved universitetsmuseet i planen på samme nivå som privatarkiver. Dette er særlig viktig ettersom museets arkiver for tiden ikke har noen samlingsplan (den forrige utgikk i 2015) og universitetsmuseet ikke er tilknyttet noen andre fagmiljøer som jobber med å bevare og utvikle arkivene på samme måte som det legges opp til i samarbeidet om privatarkiver i Troms. Å ikke innlemme arkivene ved universitetsmuseet i dette samarbeidet vil utgjøre en risiko for samfunnet ved at disse viktige forskningsarkivene ikke vil tilgjengeliggjøres eller være gjenstand for faglig utvikling på feltet, og dermed ikke vil kunne bidra til kunnskap og utvikling av samfunnet slik de har potensiale til å gjøre.

5. Å innlemme universitetsmuseets fotoarkiv i samarbeid med Perspektivet museum og andre fagmiljøer vil bidra til å bevare og gjøre tilgjengelig en stor del av kulturarven i Nord-Norge. Å ikke innlemme fotoarkivet ved universitetsmuseet i dette samarbeidet vil være å overse et stort potensial for å tilgjengeliggjøre et svært verdifullt materiale for publikum, for eksempel slik det i dag gjøres i regi av Perspektivet museum. Det samme kan sies for Nordnorsk folkemusikksamling og andre arkiver ved universitetsmuseet som aldri har vært del av offentlig forvaltning.
6. Universitetsmuseet er svært positiv til større samarbeid på dette feltet og er svært gjerne med på en felles bevaringsplan og felles løsninger for arkiver i Troms, forutsatt at arkivene i Troms er villige til å se på skillet mellom privat og offentlig arkiv på nytt igjen, eventuelt gjøre unntak for forskningsarkiver.
7. Det er også flere avsnitt og tekstbolker hvor innhold bør endres og ha større beskrivelsesnyanse i forhold til våre arkiv og samlinger, samt at enkelte definisjoner som er benyttet i teksten er noe misvisende.

Arkivar Haakon Unhammer Kvaale er kommer helt fra Longyearbyen for å delta på planarbeidet og nettverksoppbyggingen sammen med Anna F.B. Haugen og Siv A.R. Henriksen.

MILEPÆL 10. PROSJEKTERFARINGER OG EVALUERING AV PLANPROSESSEN

Prosjektet ble avsluttet med et evalueringsmøte som ble holdt på Teams 7.12.23. Møtet handlet om hvordan prosjektet har gått og blitt gjennomført: Hva gikk bra, og hva var ikke

fullt så vellykket, hva kan utvikles videre/gjøres annerledes? Utgangspunktet var de fire hoveddelene i planprosessen: Samfunnsanalyse og valg av arkivene, kartlegging av magasinforhold, ressurser og kompetanse/kompetansebehov, strategiarbeid og arbeidet med samhandlingsplan. Hovedfokus var lagt på arbeidet med samhandlingsplan, definering av arbeidsdeling, roller og innsamlingsområder. Denne prosessen var viktig å få evaluert og å få forslag til hvordan man skal jobbe videre for å lykkes. I tillegg ble det stilt spørsmål om hvordan institusjonene har opplevd workshopene og gruppearbeidene som arbeidsmetode?

Følgende institusjoner deltok på møtet: Arkivverket v/ Statsarkivet i Tromsø, Norges arktiske universitetsmuseum – Tromsø museum, Svalbard museum, Nord-Troms museum, Midt-Troms museum og Nord-Troms museum. I tillegg var fylkesbiblioteksjef, fylkeskonservator og koordinator for privatarkiv fra Troms (og Finnmark) fylkeskommune med på møtet. Prosjektlederen for prosjektet ledet møtet.

Planprosessen ble ansett som en god, strukturert og ryddig prosess som resulterte i et godt dokument. Det viser at det er lagt ned et stort arbeidet i prosjektet, og at det er et godt grunnlag for videre arbeid med samhandlingsplan og videre utvikling av nettverket.

Museene synes at de har blitt mer bevist på at privatarkiv er viktig del av samlingsforvaltning og håper at samarbeidet gjennom nettverket forsetter.

Møtene ble opplevd som godt forberedt og gjennomført. Nettverket ble opplevd som en trygg og inkluderende arena med stor takhøyde der man kunne tenke høyt og snakke fritt. Gjennom prosjektet økte også optimismen hos noen institusjoner ved at de opplevde at de ikke er alene med utfordringene i arbeidet med privatarkiver.

To institusjoner sendte en skriftlig tilbakemelding. De skriftlige tilbakemeldingene kan leses i rapporten nedenfor.

Skriftlig evaluering fra Tromsø bibliotek og byarkiv v/ arkivkonsulent Anna Fina Broks Haugen

Gjennom privatarkivnettverket har Tromsø byarkiv v/ undertegnede fått knyttet kontakt med andre institusjoner i regionen som oppbevarer og forvalter privatarkiv. Disse omfatter arkivinstitusjoner, museer og bibliotek. Særlig har kontakten med de som ikke er arkivinstitusjoner vært veldig nyttig. Både for å få bedre forståelse for hvilke utfordringer disse institusjonene opplever i forbindelse med privatarkiv, og for å opprette kontakt og synliggjøre byarkivet som en mulig kilde for arkivfaglig veiledning. At denne kontakten har kommet på plass tenker undertegnede vil være verdifullt for arbeid med privatarkiv i framtiden, uavhengig av hva som skulle skje med privatarkivnettverket.

Privatarkivnettverket har hatt møter (både fysiske og på Teams) og workshops. Fordelen med møter på Teams er at det sparer både tid og penger mtp reise, men som med andre Teams-møter kan terskelen for og aktivt delta bli høy. Aktiv deltakelse hvor flere er med

oppleves lettere og med bedre flyt i de fysiske møtene. Det har også blitt gjennomført workshops og disse har undertegnede opplevd som både nyttige, interessante og gode. Ved gruppearbeid og workshops vil det være viktig å ha i mente at de ulike institusjonene fordeles på en fornuftig måte (både med tanke på funksjon – arkiv eller museum, men også kompetanse og kunnskap om ulike næringer, regioner mv). Tromsø byarkiv vil for eksempel være sterkere på arkivfag, offentlige sektorer og området som er Tromsø kommune. Men undertegnede mener at gruppedelingen i workshops og gruppearbeid så langt i nettverket har vært OK.

I forhold til fysiske møter er undertegnede selv og byarkivet selvfølgelig fornøyd med plassering (Statsarkivet i Tromsø, som ligger ved universitetet i Tromsø). Men for de andre institusjonene utenfor Tromsø kan nok dette bli kostbart og tidskrevende i lengden. Her bør man komme fram til en ordning alle kan være fornøyd med.

Undertegnede er veldig fornøyd med arbeidet med bevaringsplan, og synes den har blitt god. Her blir utfordringen å løfte blikket opp fra «det gamle» og se inn i framtiden – hva skapes av privatarkiv nå i dag, som burde bevares i framtiden?

Selv om undertegnede mener at bevaringsplanen og bestandsoversikten som har kommet på plass er gode, tror undertegnede den største utfordringen videre vil være arbeid med samhandlingsplan, arbeidsdeling og rolleavklaring. Å få til reelle endringer her, og forbedre dagens praksis, krever politiske beslutninger og vedtak, i alle fall for byarkivets del. Undertegnede har imidlertid inntrykk av at manglende magasinplass og knappe ressurser er utfordringer som også de andre bevaringsinstitusjonene kjenner på. Disse problemstillingene er det ikke så lett for institusjonene alene å gjøre noe med, uansett hvor sterk viljen er. Privatarkivnettverket hadde ved en anledning besøk av Arkivforbundet, som er en interesseorganisasjon for de som arbeider med arkiv. Her ble det presentert Arkivforbundets arbeid opp mot politikere. Undertegnede savner et slik arbeid opp mot lokale og regionale politikere, for å synliggjøre arkiv her i regionen. Kan privatarkivnettverket jobbe videre med dette? Må målene i en samhandlingsplan bli mer realistiske i forhold til hva institusjonene faktisk vil klare å gjøre?

Byarkivet er fornøyd med at det nå er etablert kontakt mellom institusjonene, og håper dette består. Byarkivet kan bistå med arkivfaglig veiledning, så langt det lar seg gjøre med bemanning og kapasitet. Privatarkivnettverket kan også være en god mulighet for kompetanseheving for alle institusjonene – også byarkivet hadde hatt godt av kurs, opplæring og samarbeid i forbindelse med konservering, for eksempel.

Skriftlig evaluering fra Universitetsbiblioteket v/Hovedbibliotekar Marianne Kaldager og førstebibliotekar Andreas Klein

Jeg kan dessverre ikke delta på evalueringsmøtet 7.12.2023 og gir noen kommentarer nå.

UB ble invitert inn da prosjektet var i gang. Kompetansen blant deltakerne var svært ulik og tempoet høyt. Uten arkivkompetanse var det krevende å følge lange linjer og mange sider i det omfattende prosjektet, men lærerikt å få innspill og kunnskap fra erfarne deltakere i foredrag, diskusjoner, gruppearbeid og workshop.

UBs invitasjon til å delta ble sendt til meg som arbeidet med eldre samlinger på UB og får veiledning av Arkiv Troms og Statsarkivet på håndtering av et større privatarkiv.
UBs ledere ble umiddelbart orientert om invitasjonen, og Andreas Klein og jeg, som sto nærmest det praktiske arkivarbeidet på UB, skulle delta i samarbeidsmøtene for biblioteket.

Vi begynte å gå gjennom UBs privatarkiv og så på tilstand og bevaringsforhold ut fra riksarkivarens anbefalte standard for god og effektiv arkivforvaltning.
Klare krav til del-rapporter prosjektet skulle ha, gjorde oppgavene overkommelige, synes jeg.

Erfaringene vi har gjort om arkivenes tilstand og behov, skal tas opp med UBs ledelse som nå skal drøfte UBs videre privatarkivstrategi.

De bevaringsinstitusjonene som blir fast del av det videre arkivsamarbeidet får gode muligheter til å utvikle samhandlingsplanen videre og eventuelt avklare roller og innbyrdes arbeidsdeling. Samtidig er ressurs-situasjonen slik at det må gjøres strenge prioriteringer og tenkes langsiktig.

Slik jeg ser det, har det skjedd viktige endringer i forståelsen av privatarkivarbeidet på UB de siste årene i og med at vi har bedt Arkivverket og Arkiv Troms om veiledning med ordning av tre større privatarkiv. Arkivsamarbeidet har utfordret oss ytterligere til å heve faglig standard og kompetanse, faste ansvarlige og lesesal vil være nøkler for en positiv utvikling videre.

Jeg tror arkivsamarbeidet kan bli et viktig forum for å holde fast på standardene og utvikle gode løsninger.

En tilbakevendende utfordring er å lære å vurdere hva arbeidet med et arkiv vil ta av tid. Det er nødvendig med nok tid og ressurser til at arbeidet kan utføres på en helsemessig forsvarlig måte, arkivet få gode gjenfinningsløsninger, sikres trygg oppbevaring og kan gjøres tilgjengelig.

På vei ut av stillingen min, fant jeg ikke tid til å sjekke teksten i rapporten som gikk ut til høring og den gikk dessverre ut med en lite informativ beskrivelse av privatarkivsituasjonen på UB som burde vært rettet opp. Jeg beklager dette.

Marianne Kaldager
Tromsø 06.12.2023

Hei, Helena

Jeg er for tiden på utveksling ved universitetsbiblioteket i München og kan dessverre ikke være med i morgen.

Takk for den utrolig gode jobben du har gjort i prosjektet. Jeg har opplevd nettverket som trygt og inkluderende og som en trygg og inkluderende arena med stor takhøyde der man kunne tenke høyt og snakke fritt.

På førstkommende mandag legger jeg frem noen forslag om det videre arbeidet med privatarkivene ved UB (og ved UiT generelt). Mye er basert på det vi snakket om og utarbeidet i nettverket. Gruppen har vært veldig nyttig for meg og jeg gleder meg til å være med på veien videre. Det er takket være deg at det ser mye lysere ut rundt dette historisk viktige materiale. Takk.

Beste hilsen fra München (også her ble det en del prat om privatarkiv).

Andreas Klein

Lasse Valkeapää, Siv Garles Sjåland, Ingvild Johansen og Grete Bergstrøm i diskusjon om planarbeidet. Foto: Helena Maliniemi/TFFK.

MILEPÆL 11. SLUTTRAPPORT TIL ARKIVVERKET

MILEPÆL 12. POLITISK BEHANDLING

Bevarings- og utviklingsplanen skal behandles i de deltakende partenes styringsorganer.

MØTER OG WORKSHOPER

Prosjektgruppen hadde seks møter i 2022 hvorav tre har vært Teams-møter (17.3., 16.6.. og 13.10.) og to fysiske møter/workshoper i Tromsø (31.8. og 4.11.). I 2023 møttes arbeidsgruppe fysisk tre ganger (27.1., 27.4. og 15.6.) og to ganger på Teams (14.9. og 7.12.). For detaljert fremdrifts- og møteplan for prosjektet se vedlegg 3.

FAGSEMINAR

Det ble avholdt et felles seminar for privatarkivfolk i Finnmark, Troms og på Svalbard 25.-26.1.23 i Statsarkivet i Tromsø. Etter de opprinnelige planer skulle seminaret holdes i januar 2022 men måtte avlyses på grunn av koronatiltak. Under arrangementet fikk deltakere høre om de mange arkivfaglige prosjektene som det arbeides med i Troms og Finnmark. Det var også invitert forelesere fra Arkivverket, Arkivforbundet og Arbark (Arbeiderbevegelses arkiv og bibliotek). Deltakere fikk også omvisning i Arkiv Troms og Statsarkivet i Tromsø.

Generalsekretær i Arkivforbundet Kjetil Landrog var en av foredragsholdere under FARK-seminaret på Statsarkivet i Tromsø. Foto: Inger Lene Nyttingnes/Varanger museum IKS.

FORMIDLING OG MEDIA

I prosjektperioden har prosjektlederen hatt en presentasjon om prosjektet:

- Kontaktkonferanse for Arkiv Troms 22.6.2022
- Det har også vært innlegg om prosjektet på Troms og Finnmark fylkesbibliotekets hjemmeside: https://fylkesbibliotek.tffk.no/aktuelt/workshop-om-privatarkivarbeidets-fremtid-i-troms-og-pa-svalbard.50292.aspx
  og
  https://www.tffk.no/tjenester/kultur/aktuelt-kultur/etablerer-privatarkivtjeneste-i-troms.54351.aspx

GEVINSTER VED PROSJEKTET

Vi kan se at prosjektet hadde flere gevinster:

- Gjennom prosjektet har privatarkiv i Troms blitt loset fremover i en målrettet retning i arbeidet med privatarkiver. Planen som ble utarbeidet skal være det viktigste arbeidsdokumentet i privatarkivarbeidet i regionen i årene fremover. Strategiske fokusområder med tiltak utgjør det overordnede handlingsprogrammet for privatarkivarbeidet i regionen.
- Prosjektet videreførte og utvidet samhandling som var igangsatt i det første arkivprosjektet i 2020 som Nord-Troms museum hadde ansvar for.
- På prosjektet fikk institusjonene knyttet kontakt med andre institusjoner i regionen som oppbevarer og forvalter privatarkiv. De ble kjent med hverandre og institusjonenes arbeidsoppgaver og mandat.
- Gjennom privatarkivnettverket har bevaringsinstitusjonene fått knyttet kontakt med andre institusjoner i regionen som oppbevarer og forvalter privatarkiv. Særlig har kontakten med de som ikke er arkivinstitusjoner har vært veldig nyttig. Både for å få bedre forståelse for hvilke utfordringer disse institusjonene opplever i forbindelse med privatarkiv, og for å opprette kontakt og synliggjøre arkivinstitusjonene i regionen (Arkiv Troms, Statsarkivet i Tromsø, Tromsø byarkiv og Samisk arkiv) som har en viktig rolle for arkivfaglig veiledning. At denne kontakten har kommet på plass vil være verdifullt for arbeid med privatarkiv i framtiden, uavhengig av hvordan privatarkivnettverket bygges opp fremover.
- Museene og bibliotekene ble nå formelt innlemmet i et organisert og målrettet samarbeid med arkivinstitusjonene gjennom planen og det arkivfaglige fylkesnettverket.
- Kunnskapsnivå og bevissthet om privatarkiv økte hos museene. Dette gjelder særlig forståelse om privatarkivets viktige posisjon i den helhetlige samfunnsdokumentasjonen i samlingsforvaltningen. Bevaringsinstitusjonene ble også kjent med hva det nasjonale regelverket for privatarkivarbeidet sier om forsvarlig

arkivbevaring. Det ble videre avklart for institusjonene hva som er forskjellen på offentlige og private arkiver og hvilke institusjoner i Troms som kan ta imot arkiver fra offentlig forvaltning.

- Prosjektet var startskudd for tilgjengeliggjøring av arkiver og formidling av arkivoversikter og kataloger på Internett. Før prosjektet hadde brukere ikke tilgang til hva som bevares av privatarkiver og hvor. Bare noen få bevaringsinstitusjoner hadde oversikter tilgjengelig på internett, for eksempel ved Arkivportalen. Som naturlig følge av kartleggingen ble en midlertidig oversikt over privatarkivene i institusjonene laget og publisert på **https://fylkesbibliotek.tffk.no/foto-og-privatarkiv/privatarkiv/privatarkiv-i-troms.46796.aspx**.
- Utrednings- og utviklingsarbeidet i prosjektet bidro til at det ved budsjettbehandlingen i desember 2022 ble bevilget driftsmidler til en fylkeskommunal arkivtjeneste for privatarkiv i Troms fra Troms og Finnmark fylkesting. De fylkeskommunale driftsmidlene muliggjorde ansettelse av fylkeskoordinator for privatarkiv i Troms i fast 100 % stilling ved Plan- og kulturetaten hos Fylkeskommunen. Den nyansatte koordinatoren begynte i stillingen fra 1.10.23. Arbeidssted til stillingen skal være ved Statsarkivet i Tromsø hvor arkivfaglige kunnskap og kompetanse er nær.

Nestleder Ole-Bjørn Fossbakk gir innblikk på arbeidet og magasinene ved Arkiv Troms. Foto: Inger Lene Nyttingnes/Varanger museum IKS.

NOEN PROBLEMSTILLINGER FOR DET VIDERE ARBEIDET

På slutten av prosjektet og under høringen kom det frem noen faglige problemstillinger som man ikke hadde mulighet til å drøfte på grunn av stram tidsramme. Disse spørsmålene må avklares før man kan fortsette med arbeidet med privatarkiver i Troms.

1. Definisjonen av privatarkiv og skillet mellom private og offentlige arkiver forble noe uklart. Hva er skillet mellom private og offentlig arkiv og hva er såkalte gråsonearkiver? Hvilke type arkiver er gråsonearkiver hvor enkelte virksomheter befinner seg i grenselandet mellom det private og det offentlige? Dette skaper vanskeligheter å definere om arkivet kommer under offentlig lovgivning og bør avleveres til arkivinstitusjon eller kan deponeres av andre bevaringsinstitusjoner. Hvordan gjenkjenner man dem?

2. Hva er skillet mellom offentlige samlinger og privatarkiv? Hvordan definerer man disse begrepene? I utgangspunktet må tas arkivene ved Norges arktiske universitetsmuseet. I sitt høringssvar (kapittel Milepælen 9. Høring.) skriver Universitetsmuseet at «arkivene *ved universitetsmuseet faller mellom to stoler i skillet mellom privat og offentlig arkiv. Det er flere arkiver ved universitetsmuseet som ikke er samlet inn i offentlig regi eller tilknyttet et offentlig forvaltningsregime (slik som det arkeologiske forvaltningsarkivet) men som heller ikke er arkiver etter privat virksomhet. For eksempel vil Nordnorsk folkemusikksamling være et eksempel på et slikt arkiv som aldri har vært forvaltet av noen offentlig myndighet, men som er et forskningsarkiv samlet inn kun for dokumentasjonsformål og å bevares for framtiden*. Universitetsmuseet skriver videre at '*Om det ikke er mulig å endre denne definisjonen av hva som er privatarkiv og hva planen skal omfatte, ønsker vi at det gjøres unntak for forskningsarkivene eller at statusen for forskningsarkivene må defineres i planen*.» Hvorvidt forskningsarkiver og andre samlinger kan ansees som privatarkiv eller ikke trenger er en grundig avklaring.

3. Er det behov for å utføre en ny arkivkartlegging etter de to første punkter er avklart? Disse kan publiseres for eksempel på et eget nettsted for nettverket (hvis det bestemmes å opprette et eget nettsted).

4. Det må drøftes med nettverksinstitusjonene hvor viktig for arbeidet med privatarkiver fremover det er at man ser institusjoner og avdelinger i en organisasjon og institusjon under et. *Her er det viktig at organisasjoner forholder seg til institusjonsnivået, og forutsetter at de enhetene som er involvert etablerer et internt samarbeid for å styrke innsatsen på dette området*, slik det blir uttrykt i Universitetsbibliotekets høringsuttalelse. *Det*

ville også kunne bidratt til en nødvendig kvalitetssikring av de opplysningene som kommer frem i arbeidet og en større grad av ledelsesforankring, og dermed også forpliktelse, rundt de tiltakene som etter hvert foreslås. Det må diskuterer hvordan man lykkes med dette.

5. Forholdet mellom Samisk arkiv og privatarkivnettverket i Troms og på Svalbard må avklares. Har Samisk arkiv intensjoner om å delta i nettverkets arbeid eller ikke? I Bevaringsplan for samiske arkiver som Arkivverket sendte på høring med frist 30.11.23 er ikke samhandling med de ikke-samiske regionale aktørene eller deltakelse med regionale samarbeid nevnt.

VEDLEGG

1. Bevarings- og samhandlingsplan for privatarkiv i Troms og på Svalbard 2024 – 2030 på norsk
2. Vedlegg til Bevarings- og samhandlingsplan for privatarkiv i Troms og på Svalbard (Bestands- og samfunnsanalysene og magasinforholdene i institusjonene).
3. Fremdrifts- og møteplan for prosjektet
4. Bevarings- og samhandlingsplan for privatarkiv i Troms og på Svalbard 2024 – 2023 på samisk
5. Regnskap (ettersendes i januar 2024)

Tromsø 12.12.2023

Helena Maliniemi
Prosjektleder
Troms og Finnmark fylkeskommune